

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

III. De prædicamentis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

SECTIO V.

De Proprio, & Accidente.

Hæc sunt vltima duo prædicabilia, quorum solas definitiones interest scire.

Dico primò, proprium quarto modo, rectè definitur, *Quod de pluribus prædicatur in quale necessario*, seu quod emanat ab essentia subiecti, de qua prædicatur ad conuertentiam.

Primò dixi, *proprium quarto modo*; quia docet hic Porphyrius, posse quatuor modis sumi proprium. Primò, pro eo quod speciei alicui soli conuenit, sed non omnibus eius indiuiduis; idest soli, non tamen omni, nec semper; vt esse Grammaticum, esse Medicum. Secundò, pro eo quod omni conuenit, sed non soli, vt esse bipedem. Tertiò, quod omni, & soli conuenit, sed non semper, vt *caneſcere in senectute*, inquit Porphyrius. Quartò, quod omni, & soli, & semper conuenit, vt esse discursiuum, esse admiratiuum. Hoc autem est proprium, quod hic definitur.

Secundò dixi, *quod prædicatur de pluribus*; vbi nomine *plurium* intelligenda non sunt inferiora, v.g. inferiora risibilis sunt hoc, & hoc risibile; sed intelligi debent subiecta à quibus abstrahi potest, v.g. *Petrus est risibilis, Paulus est risibilis*. Certum verò est, quod proprium prout abstrahitur ab inferioribus, species est; non autem quartum prædicabile; quia risibile est species respectu huius ac illius risibilis, æquè ac homo est species respectu illius, & illius hominis. Sed in ordine ad subiecta specialem habet modum prædicandi, qui non conuenit nisi quarto prædicabili.

Tertiò dixi, proprium prædicari *necessariò*; quia scilicet fluit ab essentia, idest, posita essentia, necessariò ponitur proprium, aded vt essentia causa eius sit efficiens, & subiectiua, in quo differt ab accidente communi, quod non fluit ab essentia; eam enim respicit vt subiectum, non vt causam; reique conuenit ratione solius existentia. Proprium verò conuenit solum ratione essentia, ac proinde

Quartò addebam, illud dici, *ad conuertentiam de essentia*; ita scilicet, vt de quocunque verum est dicere, quod habeat talem essentiam, verum etiam est, quod habeat talem proprietatem; & contrà de quocunque verum est dicere, quod habeat talem proprietatem, verum etiam est dicere, quod habeat talem essentiam: quodeunque v.g. risibile est homo, & contrà. Ratio conuertentia huius est, quia proprium emanat à rei essentia, nec habere potest aliam causam. Illa itaque duo sunt quæ proprium constituunt quarto modo, *præfluere ab essentia, & dici ad conuertentiam*.

Quintò tamen hoc non impedit, quin proprium aliud sit separabile à subiecto; frigus v.g. vt octo, est separabile ab aqua, cuius est proprietas; & hoc vocatur proprium physicum: aliud est omnino inseparabile, vocaturque proprium metaphysicum, quod realiter non distinguitur ab essentia, sed conceptu tantum, vt *risibile*. Non obstat, inquam, quia proprium illud physicum, licet secundum entitatem separatur ab essentia, non separatur tamen secundum debitum, idest etiamsi tali entitate proprii priuari essentia possit; seruat tamen semper illius debitum, aqua v.g. licet esse possit sine summo frigore, semper tamen illud exigit, & illud in se producit, modò non impediatur.

Dico secundò. *Accidens verbale, siue logicum*,

A rectè definitur, *Quod potest adesse, & abesse à subiecto sine illius corruptione*; quod intelligi non debet realiter & physicè, sed intentionaliter & logicè. Vel etiam definitur, *Id quod de pluribus prædicatur in quale contingenter*. Quæ posterior definitio ex iis, quæ dixi de proprio, clara est, & nullà eget explanatione.

Prior autem definitio Porphyrij obscurior est, eo quod accidentia quædam separabilia non sint à subiecto, quin corrumpatur subiectum, vt patebit statim. Explicantur itaque omnia, quæ in conclusionem posita sunt.

Primò dixi, *Accidens verbale, ac logicum* hic definitur, & esse tertium prædicabile; accidens enim dupliciter sumitur. Primò pro eo quod opponitur substantia, seu pro eo quod inhæret subiecto; vt albedo accidens est hominis, diciturque accidens nominale, siue physicum. Secundò sumitur pro eo, quod contingenter afficit, & denominat subiectum, & de illo contingenter prædicatur, siue sit substantia, siue sit accidens; vt vestis accidens est hominis, de quo prædicatur contingenter. Illud vocatur accidens verbale, siue logicum, quod solum est tertium prædicabile.

Secundò dixi, *accidens illud posse adesse vel abesse à subiecto sine illius subiecti corruptione*; quod negabam posse intelligi de separatione physica & reali, quia multa sunt accidentia metaphysica, quæ separari non possunt à subiecto, cum ab eo non distinguantur. Morbus lethalis, mors, combustio, adesse non possunt subiecto sine corruptione subiecti; & tamen accidentia sunt. Existencia etiam accidentalis est creatura, cuius separatio realis, corruptio est subiecti.

Tertiò igitur intelligenda est separabilitas accidentis sine corruptione subiecti logicè, ac per conceptum; ita scilicet, vt cogitari possit ab intellectu subiectum cum tali accidente, vel sine illo, aut etiam negari, quin dicatur aliquid repugnans essentia subiecti; sic enim negari & affirmari potest existentia de homine, quin dicatur aliquid repugnans essentia hominis. Idem dico de morte, combustionem, morbo, quibus existentia hominis destruitur non destructa eius essentia. Quorum omnium ratio est, quia, vt dixi, accidens non conuenit subiecto ratione essentia à qua non fluit, sed ratione existentia. Et hæcenus satis sit de quinque prædicabilibus.

QVÆSTIO III.

De Prædicamentis.

Categorias decem, quibus mirabiliter totam entium latitudinem complexus est Aristoteles, & singula suis veluti loculis assignauit, sola sibi sine dubio vindicat Metaphysica, cuius munus est entis vniuersalissimam rationem, & diuisiones exponere. Vnde tota hæc disputatio de prædicamentis tradita est in parte illa Metaphysicæ, vbi explicantur diuisiones entis, quarum sine dubio, præstantissima & scitu dignissima ista est. Superest ergo nunc solum vt breuiter ea dicam, quæ habet Philosophus de antepædicamentis, & postprædicamentis: prædicamentorum verò solæ definitiones hæc locum habent.

SECTIO

Definitio accidentis.

Proprietas separabilis.

Fluit ab essentia.

Plura de quibus proprium prædicatur.

Duplex proprii definitio.

Quadruplex proprii conceptus.

Accidens verbale & nominale.

Accidens non est semper physicè separabile.

Sed per conceptum.

SECTIO I.

De Antepredicamentis.

Eorum significatio.

Sic appellantur à Philosopho, *voces quadam, & regula conducentes ad notitiam predicamentorum*; easque voces triplici complexus est capite idem Philosophus. In primo explicat nomen vniuocum, æquiuocum, & denominatiuum. In secundo complexum & incomplexum, & diuisionem eorum quæ dicuntur. In tercio regulas de prædicatis essentialibus. Quæ omnia cum vniuo velut oblatu designauero, addam de analogiâ ea quæ indicasse magis videtur Philosophus, quam exposuisse.

S. I.

Æquiuoca, vniuoca, paronyma, diuisiones, & regula prædicamentorum essentialium.

Definitio-
nes æqui-
uoci &
vniuoci.

Dico primò. *Æquiuoca rectè definiri, Quorum nomen est commune, & ratio substantia per nomen significata omnino diuersa. Vniuoca, Quorum nomen est idem, & ratio substantia per nomen significata est omnino eadem.*

Commune
nomen.

Primò enim conueniunt inuicem æquiuoca, & vniuoca, quòd vocis sonum eundem habeant, per quem significantur; siue illud nomen sit, siue verbum; lego enim æquiuocum est ad legere, & legere; cum nomen sumi possit formaliter, vel materialiter: materialiter pro solo vocis sono, formaliter pro ipsa etiam significatione. *Æquiuocum ab vniuoco differt, quòd vniuoca commune habeant nomen materialiter & formaliter, æquiuoca materialiter tantum commune illud habeant, ut patet in nomine hominis, quod conuenit homini vero, & homini picto.*

Ratio sub-
stantia.

Secundò, ratio substantiæ significata in vniuocis per nomen eadem omnino est, in æquiuocis omnino diuersa: ubi per *rationem substantia* significatur rei definitio, & essentia, quia scilicet licet tum in vniuocis, tum in æquiuocis idem sit nomen, definitiones tamen, & essentia rerum diuersæ sunt: diuersæ in æquiuocis, eadem verò in vniuocis. Eadem, inquam, non quidem vnitæ reali, sed vnitæ rationis & præcisionis, eo modo quo vniuersale vnum est à parte rei vnitæ solius similitudinis, vnitæ verò indiuisiōis per solum intellectum.

Obiectio.

Tertiò, ratio substantiæ in vniuocis eadem est secundum nomen illud significata, non autem alia quælibet ratio substantiæ, etiam rei illius propria: nam v.g. *homo*, & *equus*, in ratione significata per nomen *animal*, sunt vniuoca, licet non habeant communem essentiam significatam per aliud nomen, v.g. *equi* & *hominis*.

Dices. Illa sunt vniuoca, quorum nomen est idem, & ratio significata per nomen est eadem: sed æquiuoca idem habent nomen, & rationem eo nomine significatam omnino eadem; omnia enim dicuntur æquiuoca, & participant rationem æquiuocationis: ergo æquiuoca sunt vniuoca, quod videtur inconueniens.

Resp. non esse inconueniens, imò esse certum, quod æquiuoca ut formaliter sumpta, idest secundum nomen æquiuoci, sunt vniuoca; naturaliter autem sumpta, idest secundum aliud nomen, non sunt vniuoca: verbi gratia canis coelestis, terrestis, & marinus non sunt vniuoca in nomine canis.

A Poterat hic addi, quam sit vera radix vniuocationis; vtrum videlicet tunc solum ratio aliqua dici possit vniuoca, quando ita præcindi potest ab inferioribus, ut nec illa includat formaliter in conceptu suo, nec in illorum etiam præciso conceptu includatur: sed hoc dicitur sequenti §. ubi explicabitur propria ratio analogiæ.

Dico secundò, rectè denominatiua, seu paronyma definiri, *Quæcunque ab aliquo differentia casu, secundum nomen appellationem habent*; idest ea, quæ trahunt ab alio nomen, & à quo solâ terminatione differunt, ut iustus denominatiuum est nomen à iustitia, quæ vocatur forma denominans; incipit enim eodem modo, & diuerso modo definit; homo autem est subiectum denominatum, quia ille est quem iustitia inherens denominat iustum. Nomen ergo denominatiuum, & forma denominans conueniunt in re significata; nam iustitia & iustus formaliter eandem significat virtutem iustitiæ: differunt in modo significandi, cum vnum sit abstractum, alterum concretum; ideoque denominatiuum significat semper duo, subiectum scilicet sustentans, & formam adiacentem, cum forma denominans non significet subiectum. Latius igitur patet concretum, quàm denominatiuum; concretum enim vocatur etiam substantiuum, in quo nullum significatur propriè dictum subiectum, cum adæquatè significet substantiam: denominatiua verò sunt concreta solum adiectiua, in quibus forma significatur adiacens subiecto. Connotatiua quoque differunt à denominatiuis; illa enim deriuatum non habent nomen ab alio, quale habent connotatiua.

B Quæres, vtrum in nomine denominatiuo, quod significat formam & subiectum, primariò significetur subiectum, an verò forma.

Resp. formam per se loquendo primariò semper significari; subiectum autem secundariò tantum: quia illud primariò significatur, quod solum significatur distinctè ac formaliter: semper per se loquendo in denominatiuis distinctè ac formaliter significatur sola forma, subiectum verò confusè tantum, & materialiter: ergo per se loquendo forma primariò significatur, subiectum autem secundariò, tamen subiectum significetur semper in recto, forma in obliquo; iustus enim est subiectum habens iustitiam. Per accidens tamen fieri potest, ut subiectum significetur primariò in enunciatione, quoties videlicet in ea nomen denominatiuum est subiectum, ut si dicas, *Musculus ædificat*; cum denominatiuum tunc materialiter duntaxat significet: falsum est enim, quod musculus formaliter ut musculus ædificet.

Dico tertiò. Diuisio eorum, quæ dicuntur, sit commodè in quatuor membra significantia substantias quasdam esse vniuersales, quasdam singulares; accidentia quædam esse vniuersalia, quædam singulæ. *Aliqua*, inquit Philosophus, *dicuntur de subiecto, & in subiecto non sunt; alia nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto; alia dicuntur de subiecto, & sunt in subiecto; alia denique sunt in subiecto, & de subiecto non dicuntur.* Vbi obserua, quod nomen subiecti iunctum verbo, *sunt*, significat subiectum inhesionis; iunctum autem verbo, *dicuntur*, significat inferiora. Alia ergo dicuntur de subiecto, idest de inferioribus; & non sunt in subiecto vllò inhesionis: huiusmodi sunt substantiæ vniuersales. Alia non dicuntur de subiecto, quia non habent vllam inferiora; & non sunt in subiecto, quia non inhaerent, cum sint substantiæ singulares. Alia dicuntur de subiecto, quia habent inferiora,

Denominatiua quid sunt, & quid exigant.

Quid primariò significant.

Diuisio eorum, quæ dicuntur.

Disp. II. Quæst. III. Sect. I. de Ante prædic. 37

inferiora; & sunt in subiecto, quia sunt in subiecto inhaesionis: talia sunt accidentia vniuersalia. Denique alia non dicuntur de subiecto, quia non habent inferiora, & sunt in subiecto inhaesionis, accidentia videlicet singularia.

Dico quartò, Regula de prædicatis essentialibus duæ assignantur. Prima est, *Quidquid prædicatur essentialiter de prædicato alicuius propositionis, prædicatur etiam de illius subiecto*; v. g. quia prædicatur essentialiter animal de homine, quidquid etiam essentialiter prædicatur de animali, prædicatur etiam essentialiter de homine; quæ verò accidentaliter solum dicuntur de animali, quales sunt differentie diuinae animalis, non prædicantur de homine.

Altera regula est: *Generum diuersorum, & non subalterna positorum diuersa sunt specie differentie; generum vero subalternatim positorum esse possunt eadem specie differentie*. Sensus regulae prioris est, quod generum positorum in diuersis prædicamentis (hæc enim non sunt subalternatim posita) differentie non esse possint eadem, modò sint vniuocæ; si non fuerint vniuocæ, esse possunt eadem; vt quia homo, & scientia sunt in diuersis categoriis, propterea nulla differentia vniuoca conuenire potest homini, quæ conueniat scientiæ; corporeum verò & incorporeum cum analogica sint, conueniunt substantiæ, & accidenti. Sensus alterius regulae est, generum, quæ in eadem sunt categoria, tamen si vnum alteri non subiiciatur, possunt tamen eadem esse differentie constitutivæ, modò non sint vltimæ, neque diuinae: animalis v. g. & viuientis eadem est differentia, nempe animatum; quod tamen vltima non est differentia animalis, quia scilicet quæcunque superiori alicui conueniunt, inferioribus etiam eius omnibus necessariò conueniunt, esse v. g. sensitiuum, quia conuenit essentialiter animali, conuenit etiam equo & homini; differentie tamen diuinae generis, vt dixi, cum sint inter se oppositæ, non conueniunt inferioribus. Valentque duæ illæ regulæ potissimum ad ordinanda prædicamenta, tum quoad lineam directam, quæ vocatur profunditas prædicamenti; tum quoad lineam lateralem, quæ vocatur latitudo.

S. II.

Quid sit, an sit, quotuplex sit analogum.

Dico primò, analogia rectè definiri ea, quorum nomen est commune, & secundum idem nomen ratio substantiæ partim eadem, partem diuersa. Ratio est, quia nomen analogi deriuatur ab analogia, quæ significat similitudinem cum aliqua dissimilitudine, id est proportionem; vocatur nimirum proportio, non qualibet similitudo, sed illa duntaxat, quæ iuncta est dissimilitudini. Si enim inter aliqua duo sit omnimoda similitudo, non dicuntur illa proportionem habere: duo v. g. non dicuntur habere proportionem ad duo, cum omnimodam habeant similitudinem. Si verò sit inter duo similitudinis aliquid, & aliquid dissimilitudinis, erit inter illa duo vera proportio, seu analogia, v. g. duo ad quatuor habent proportionem eo, quod quatuor habeant bis duo. Ergo parer analogum illud vocari, quod participat idem nomen & rationem substantiæ, partim similera, partim dissimilem. Verum difficultas est, quænam sit vera radix propriæ analogiæ, id est, quænam sit ratio, ex qua dignosci possit aliquid habere rationem omninò eandem significatam per idem nomen, & esse vniuocum; vel habere illam partim eandem, partim diuersam, & esse analogum.

Dico secundò, Veram & propriam radicem analogiæ esse præcisionem imperfectam rationis ali-

R. P. de Rhodæ curs. Philosoph.

A cuius communis ab inferioribus, ad eò vt toties ratio aliqua vniuoca sit, quoties ita præscinditur à differentis suorum inferiorum, vt in suo conceptu nec illas includat, nec in illis includatur: animal v. g. vniuocum est ad rationale & irrationale, quia perfectè ab illis præscinditur, ad eò vt in conceptu præciso animalis illa non includantur, neque animal includatur in conceptu præciso rationalis, & irrationalis. Toties autem ratio aliqua sit partim eadem, partim diuersa, siue analogæ, quoties imperfectè solum præscinditur à differentis suorum inferiorum: v. g. ens est analogum ad substantiam, & accidens, quia ita præscinditur ab illorum differentis perfectitate ac inhaerentia, vt neutram quidem includat in præciso suo conceptu, sed perfectas tamen & inhaerentia includant in suo formali rationem entis, & ab ea non possint præscindi.

B Ratio est, quia tunc communis aliqua ratio est analogæ, quando est partim similis, partim dissimilis: sed quoties illa ratio ita præscinditur à differentis, vt differentia ab ea non possint præscindi, est partim similis, & partim dissimilis; nam est similis in statu abstractionis, & dissimilis in statu contractionis: ergo tunc illa ratio est analogæ. Quæ verò in contrarium possunt opponi, soluantur in Metaphysica, cum ago de analogia entis.

Dico tertio, admittenda omninò esse vera & propria analogæ, distincta ab æquiuocis & vniuocis. Ita communius asserunt Doctores cum S. Thomæ, negant verò non pauci, nec ignobiles Philosophi. Contra quos tamen

C Ratio est, quia multa sunt quorum idem est nomen, & ratio substantiæ nec omninò similis, nec omninò dissimilis: ergo dantur analogæ. Antecedens probatur. Substantia & accidens commune habent nomen entis, & rationem entis non habent omnino diuersam, nec omnino eandem. Præterea *pater, cor, fons, & punctum*, significata per nomen *principij*, nec sunt omninò eadem, nec omninò diuersa. Eadem sunt, quia verè sunt principia; diuersa sunt, quia diuerso modo principiant; cor enim non eodem modo principiat vitam, quod punctum principiat lineam, & fons principiat fluium. Ratio à priori est, quia fieri potuit, vt pluræ secundum rationes diuersas haberent aliquam habitudinem, quæ non sufficeret ad vniuocationem, & tamen non constitueret æquiuocationem.

D Obicitur primò, Ratio communis analogæ non est vna, sed multiplex: ergo pertinet partim ad vniuocæ, partim ad æquiuocæ. Probatur antecedens. Implicat vt aliquid sit simile alteri, & dissimile secundum rationem omninò eandem; alioqui affirmaretur de eodem secundum idem, est, & non est: per rationem analogam inferiora sunt similia, & dissimilia: ergo ratio analogæ non est vna, sed multiplex. Deinde implicat vt aliquid secundum id quo est simile, sit dissimile: ergo ratio analogæ est multiplex.

E Resp. rationem communem analogam esse vnam analogicè, non esse vnam vniuocè. Distinguitur ergo hæc maior. Implicat vt aliquid sit alteri simile, & dissimile secundum eandem rationem vniuocè vnam, concedo; analogicè vnam, nego. Quod verò addi potest, de eodem secundum idem affirmari, est, & non est; secundum idem non potest affirmari, omnino est, & omnino non est, concedo; non potest affirmari, partim est, & partim non est, nego. Similiter altera illa maior debet distingui. Implicat vt aliquid simile sit alteri vniuocè, secundum id quo est dissimile, concedo; vt sit simile analogicè, nego.

Instabis. Vel analogica illa ratio est diuisibilis, vel est indiuisibilis. Si indiuisibilis: ergo secundum id quo aliquid est simile alteri, est dissimile

D secundum

Definitio analogi.

Nomen analogiæ.

Radix analogiæ.

DE RHODE

Dari analogæ.

Probatio duplex.

Prima obiectio.

Instantia.

secundum idem. Si est diuisibilis: ergo partim est A
vniuoca, partim æquiouoca.

Resp. rationem quamlibet analogam esse imper-
fectè diuisibilem, & imperfectè indiuisibilem, quia
non potest præcindi: unde non est absurdum di-
cere, quod secundum idem, analogum aliquid si-
mile sit, & dissimile.

Secunda
obiectio.

Obicitur secundò. Inter omnino idem, & non
omnino idem dari non potest medium, cum illa sint
contradictoria, quæ nullum admittere possunt me-
dium: vniuoca sunt omnino idem, æquiouoca sunt
non omnino idem, seu quod idem est, omnino non
idem: ergo inter vniuoca, & æquiouoca nullum est
medium analogum.

Resp. concedendo quod inter contradictoria ni-
hil est medium, modò sint verè contradictoria, qua-
lia non sunt vniuoca & æquiouoca, quæ contrariè
magis opponuntur, sicut album & nigrum; non au-
tem contradictoriè, sicut album & non album. Ita-
que illud, non omnino idem, sumi potest vel positiuè,
ita ut significet omnino diuersum, vel negatiuè, ita ut
neget omnino idè. Inter omnino idem, & non om-
nino idem negatiuè nò datur mediū: inter omnino
idem, & non omnino idem sumptum positiuè datur
mediū: sicut inter albū, & nō album positiuè sum-
ptum datur medium, videlicet nigrum; inter albū, &
non album sumptum negatiuè nihil est medium.

Tertia ob-
iectio.

Obicitur tertio, si sumatur nomen *sani*, quod
communiter analogum esse dicitur ad hominem,
medicinam & pomum, probo illud esse reuerè æqui-
uocum: ergo illa quæ dicuntur analogæ purè sunt
æquiouoca. Illa sunt æquiouoca, quorum nomen est
commune, definitio nomini respondens est diuersa:
huiusmodi est nomen *sani* ad illa tria; si enim de-
finiatur sanum prout conuenit homini, dicitur esse
illud quod habet sanitatem; si prout conuenit me-
dicinæ, definitur, quod facit sanitatem. In risu
etiam idem patet, qui dicitur analogicè homini, &
prato. Nam prout conuenit homini, definitur mo-
tus diaphragmatis; prout conuenit prato, defini-
tur effectuum lætitiæ.

Resp. illud esse discrimen inter analogæ & æqui-
uocæ, quod analogæ semper participant rationem
communem significatam nomine analogo, licet
diuerso modo illam participant; æquiouocæ nullo
modo participant formam nomine communis sig-
nificatam, v.g. homo & medicina verè participant
sanitatem significatam nomine *sani*, sed non eodem
modo illam participant: homo autem pictus non
participat vlllo modo rationem significatā nomine
hominis. Unde ad argumentum distingo minorem:
sed definitio *sani*, quæ conuenit pomo, homini, me-
dicinæ, diuersa est à definitione, quæ conuenit ho-
mimi, est diuersa secundum formam sanitatis parti-
cipatam, nego; est diuersa secundum modum parti-
cipandi, concedo. Ad exemplum de risu eadem ratio
est, forma enim risus eadem significatur in homine,
& prato, sed non eodem modo participata.

Dux species
analogo-
rum.

Dico quartò, duas esse species analogorū; alia sunt
analogæ attributionis, alia sunt analogæ proportionali-
tatis. Analogæ attributionis, vel ut appellant alij,
proportionis, illa sunt, quorum idem est nomen, ratio
autem substantia eadem, cum ordine eandē dependentia
ad vnum. Analogæ proportionalitatis sunt ea, quorum
nomen est idem, & ratio substantia diuersa secundum
se, sed cum comparatione eorum inter se. Ita ex Arist.
colligunt Philosophi cum S. Thoma.

Proportio
& propor-
tionalitas.

Obserua hæc nomina, *proportio*, & *proportionali-
tas*, desumpta esse ab Arithmeticis, nam propriè sig-
nificant similitudines numerorum inter se, commu-
niter autem, ut dixi, significant similitudinem quan-
dam cum dissimilitudine, quæ duplex esse potest: alia

est similitudo rerum, alia est similitudo proportionū.
Proportio rerum est cum res ipsæ sunt similes inter
se, ut duo & quatuor proportionem habent rerum,
quam vocant duplam. Proportio similitudinum est
cum res inter se non sunt similes, sed habent simili-
tudines similes; nam sicut duo ad quatuor habent
proportionē duplam, ita sex ad duodecim; duo enim
& quatuor non sunt similia senario & duodenar-
io, sed tamen similes habent similitudines. Et hæc
proportio similitudinum seu proportionum voca-
tur *proportionalitas*. Hinc fit ut quælibet proportio-
nalitas exigat quatuor habere terminos, quia est
proportio duarum proportionum; quælibet autem
proportio duos habet terminos: ergo quælibet pro-
portionalitas habet quatuor terminos. His positis.

B

Primò dixi, duas esse species analogiæ, quia cum
analogia significet proportionem, tot sunt species
analogiæ, quot sunt species proportionum: duæ au-
tem, ut dixi, sunt species proportionum: ergo duæ
sunt species analogiæ. Alia est similitudo inter res
aliquo modo dissimiles, & vocatur analogia attri-
butionis, siue proportionis, quia est simplex propor-
tio: alia est proportio inter ipsas similitudines, quæ
vocatur analogia proportionalitatis.

Secundò dixi, analogæ attributionis, quæ nimi-
rum similitudinem habent in rebus ipsis, definiri ea,
quorum idem est nomen, & ratio substantiæ eadem se-
cundum se; sed cum ordine dependentia ad vnum, id-
est, quando ratio communis conuenit pluribus ead-
em in se ipsa, sed diuersa ratione dependentiæ ad
vnum: v.g. eas est analogum attributionis ad Deum
& creaturas, ad substantiam & accedens, quia ratio
entis eadem conuenit Deo & creaturis, sed creaturis
dependentiæ ad Deo: conuenit substantiæ & acci-
denti, sed accidenti dependentiæ ad substantiam. Eadem
est ratio nominis *sanum*, quod conuenit medicinæ,
colori & cibo per ordinem ad hominem, cuius de-
monstrant vel efficiunt sanitatē. Illud ergo primum
ad quod reliqua dicunt ordinem, est principale ana-
logatum, alia dicuntur analogata secundaria. Quod
illa vera sint analogæ, hinc patet, quia sunt similia
in eadem ratione secundum se sumpta, dissimilia in
ratione dependentiæ, quæ præcindi non potest à
secundariis analogatis, alioqui essent vniuocæ.

Analogæ at-
tributionis.

D

Tertio dixi, analogæ proportionalitatis, siue quæ
habent similitudinem similitudinum, illa esse, quo-
rum idem est nomen, & ratio substantiæ diuersa se-
cundum comparationem eorum inter se. Id est quando ali-
quod nomen dicitur de pluribus secundum diuersas
rationes, sed propter comparationem aliquam inter
ipsas; tunc enim ratio illa diuersa est in ipsis secun-
dum se, sed eadem, quia illa inter se comparantur
eodem modo: v.g. nomen *principij* analogum est
proportionalitatis ad patrem respectu filij, ad fon-
tem respectu riuulorum, ad cor respectu vitæ, ad pū-
ctum respectu lineæ, ad fundamentum respectu do-
mus. Consistit autem analogia hæc in huiusmodi
comparatione: sicut se habet pater ad filiū, ita quo-
dammodo se habet punctum ad lineam, fons ad riuū,
&c. idèd analogia hæc vocatur *proportionalitas*, quia
est proportio duarum proportionum, similitudo
scilicet proportionis quam habet pater ad filium,
cum proportionem quam habet fons ad riuum, &c.

Analogæ
proportio-
nalitatis.

Quod autem hæc vera sit analogia, hinc patet,
quia rationem habet illa diuersam secundum se, sed
eandem comparatiuè, quia scilicet eodè modo inter
se comparatur. Differunt ab analogis attributionis,
quod omnia in analogis attributionis dicant ordi-
nem ad vnum principale analogatum; in analogis
verò proportionalitatis ordo ille non reperitur, sed
similitudo tantum secundum comparationem; quia
cum omne analogum dicatur quidem de pluribus
secundum

Vera illis
conuenit
analogia.

secundum rationes diuersas, & secundum aliquam habitudinem; analoga tamen attributionis dicuntur secundum habitudinem, qua vnum pendet ab alio, & ad illud ordinatur: analoga verò proportionalitatis dicuntur secundum habitudinem, qua vnu comparatur, & quodammodo assimilatur alteri. Siue analogū attributionis est, quod de vno dicitur propter se, de aliis verò dicitur, quia sunt aliquid illius. Sanum v.g. dicitur de medicina, eo quod medicina causet hominis sanitatem; de colore, quia est illius signum. Analoga verò proportionalitatis non dicuntur eo, quod vnum sit aliquid alterius, sed eo quod sit sicut est aliud. Punctum v.g. dicitur principium, non quia est aliquid patris, sed quia est aliquid ad lineam, sicut pater est ad filium; vnde attributio sit vnus termini ad alium; proportionalitas autem est inter proportionem vnus ad vnum, & proportionem alterius alterum.

Quartò denique, quia ratio illa communis esse potest intrinseca omnibus analogatis, vel vni duntaxat intrinseca; idèd analoga dicuntur alia esse attributionis intrinsece, vt ens respectu substantiæ, & accidentis; vel attributionis extrinsece, vt sanum, quia sanitas intrinseca est homini, medicinæ verò extrinseca. Similiter quædam sunt analoga proportionalitatis intrinsece, vt risus homini est intrinsecus, prout metaphoricus.

SECTIO II.

Summarium de prædicamentis, tum in genere, tum in specie.

Quæ fusè ac plenè in Metaphysica, breuiter hic, & in Epitome colligo, ne manca videatur Dialectica sine categoriis, quarum sola definitio, & diuisio vtilis esse potest directioni primæ operationis mentis.

S. I.

Categoria in genere.

Dico primò. Categoria est *series eorum, qua sub aliquo supremo genere collocantur*: v.g. substantia est categoria, quatenus sub ea ponuntur, corpus, viuens, animal, homo. Summum autem genus significat illud, quod supra se nihil habet vniucum.

Dico secundò. Id quod ponitur in recta linea categoriæ, debet necessariò esse, primò ens reale, secundò ens per se, vnus nimirum essentia, idèd non compositum ex pluribus entibus completis, nec ex rebus diuersorum prædicamentorum; tertio completum, idèd non ordinatum ad compositionem vilius entis per se, vel certè de eo prædicatur in quid, idèd differentia non ponuntur in prædicamento; quia prædicantur in quale quid: quartò vt sit finitum essentialiter, quam ob causam Deus non est in categoria, quia ens essentialiter infinitum non potest habere differentiam extra genus: ergo non potest esse in prædicamento. Probo antecedens, quia in ente infinito essentialiter, vel genus, & differentia essentialiter sunt infinita, & sic necessariò se includunt inuicem; vel non sunt infinita, & sic non componunt ens infinitum, cum ex duobus finitis non fiat nisi finitum. Secundò ens prædicamentale debet esse vniucum, & concretum.

Dico tertio. Decem sunt categoriæ.

Ratio est, quia tot sunt modi vniucui prædicandi de prima substantia; vel enim queritur, *quid est*; & sic est categoria *substantia*: vel queritur, *quanta est*, vbi vides categoriam *quantitatis*: vel *qualis*; & est *qualitas*: vel *ad quid referatur*; & est *relatio*: quid *agat*, est *actio*: quid *recipiat*, est *passio*: quem *occupet*.

R. P. de Rhodens curs. Philosoph.

A *locum*, est *vbi*: quantum *duret*, est *quando*: quem *statum* habeat in loco, est *situs*: quomodo *vestia* sit, vbi apparet prædicamentum *habere*. Non. sunt ergo tot prædicabilia, quot prædicamenta, quia numerus prædicabilium sumitur ex modis prædicandi de inferioribus, quos dixi esse tantum quinque; numerus categoriarum petitur ex modis prædicandi de prima substantia, qui sunt decem.

Obiicitur primò, pauciora videri esse prædicamenta, quam decem; nam accidens completum non minùs constituere potest vnum prædicamentum, quam substantia completa, si non minùs præscindatur à differentiis contrahentibus, quam præscinditur substantia: sed accidens completum non minùs præscinditur, quam substantia: ergo sicut substantia est vnum prædicamentum, sic & accidens. Probat minor; nam idèd substantia completa præscinditur à differentiis incompletis, quia ens completum contineri non potest in ente incompleto, quales sunt differentia substantia: sed differentia ipsius accidentis incompleta sunt: ergo accidens non minùs præscindi potest perfectè à differentiis, quam substantia.

B Resp. accidens completum non constituere vnicam categoriam, cum tamen illam constituat substantia completa. Ratio disparitatis est, quia substantia completa est vniuca, cum præscindatur à differentiis substantialibus, quæ cum incompleta sint in ratione communi substantia, non possunt continere substantiam completam. Accidens autem completum vniucum non est, quia includitur necessariò in differentiis contrahentibus, quæ licet incompleta sint in ratione talis accidentis, completa tamen sunt in ratione communi accidentis, quæ adèd imperfecta est, vt descendere non possit ad inferiora quin descendat tota; sicut ens etiam completum vnam non constituit categoriam, eo quod inferiora entis, quantumvis incompleta sint in ratione talis entis, completa tamen semper sunt in ratione communi entis; atque adèd communis illa ratio entis completi includitur semper in omnibus differentiis. Patet ergo discrimen accidentis completi, & substantia completa, quod imperfectissima sit communis ratio accidentis completi, quæ propterea integra semper descendat ad quælibet inferiora accidentalitè; ratio autè substantia completa perfectior sit, possitque nõ integra descendere ad inferiora. Neque dici potest, duas tantum esse posse categorias accidentium, spirituale videlicet, & corporeum; vel etiam absolutum, & respectiuum. Nego enim illa vniucò conuenire, cum ad diuersa pertineant genera.

C Obiicitur secundò, plura posse assignari prædicamenta quam decem; quia plures alia possunt excogitari denominationes extrinsece, v.g. esse armatum, esse amatum, esse liberum, esse caudicum, habere exorem, esse Doctorem.

E Resp. nullam aliam excogitari posse denominationem extrinsecam, quæ rationem habeat formæ physica completa, afficientis primam substantiam: homo v. g. non consideratur vt forma armorum, vestis, loci, amoris, &c. Habere uxorem, esse Regem, esse bonum, esse caudicum, esse Doctorem, formæ sunt tantum morales; agitur autè hic de solis formis physicis. Esse liberum pertinet ad categoriam qualitatis, est enim habere potentiam indifferentem.

S. II.

Substantia, Quantitas, Qualitas.

Dico primò. Substantia est ens per se subsistens, saltem aptitudinaliter; idèd, ens quod existit non esse in alio vel tanquam in subiecto, vel tanquam

Prima obiectio.

Secunda obiectio.

Altera subdiuisio analogorum.

Definitio categoriæ. Summi generis definitio. Conditio- nes entis categorici.

Numerus categoriarum.

quam in termino. Forma substantialis materialis verè substantia est, quia non est in alio tanquam in subiecto, sed in alio tanquam pars faciens cum eo vnum. Substantia summum genus categoricum, est substantia finita & completa; unde Deus transcendit omnem categoriam ex eo quod ratio substantiæ nonnisi analogica conueniat Deo & creaturis, cum ens essentialiter infinitum includat in conceptu suo formali omnem perfectionem, atque adeo nulla diuina perfectio præscindi possit à veritate. Sed hæc alibi.

Diuisio in primam & secundam.

Dico secundò. Diuisio substantiæ in primam & secundam substantiam, idest in substantiam singularem, & vniuersalem, nõ est diuisio generis in duas species, sed diuisio subiecti in duo accidentia, sicut cum dicitur, *Hominum alij sunt albi, alij nigri.*

Ratio est, quia dicere substantiam aliam esse primam, aliam secundam, est dicere aliam esse singularem, aliam vniuersalem: sed esse singularem aut vniuersalem, accidentia sunt substantiæ, cum non ingrediantur conceptum eius formalem: ergo diuisio substantiæ in primam, & secundam non est diuisio generis in species, sed diuisio subiecti in accidentia, quorum vnum conuenit substantiæ independentem ab intellectu, alterum dependentem. Solutio obiecti, diuisionem hanc esse non posse bonam, cum in ea totum diuisum, nempe substantia, sit idem ac vnum membrum diuidens, nempe secunda substantia; si enim diuiditur, est aliquid commune; si est aliquid commune, est secunda substantia. Facilis responsio est, secundam substantiam esse aliquid commune quidditatiuè ac essentialiter: substantiam verò quæ diuiditur, esse substantiam communem accidentaliter, atque ita differre membrum diuidens à toto diuiso.

Quantitas.

Dico tertio. Quantitas est accidens extensuum localiter, & impenetrabiliter: tres sunt illius species, linea, superficies, corpus, quæ non se includunt formaliter, sed solum materialiter; & prout se includunt, non sunt tota.

Qualitas.

Dico quarto. Qualitas est accidens per se primo constitutum, ut intrinsecè orietur, perficiaturque substantiam in suo esse, vel agendi virtute. Quatuor sunt tantum illius species. Prima habitus & dispositio, seu habitus inchoatus: secunda potentia & impotentia, seu debilis potentia: tertia passio & patibilis qualitas, seu permanens: quarta figura & forma. Quæ diuersæ species essentialiter inter se differunt, membra verò eiusdem speciei differunt solum accidentaliter.

§. III.

Relationis quidditas, realitas, distinctio, &c.

Definitio relationis.

Dico primò. Relatio prædicamentalis est accidens, cuius totum esse est ad aliud se habere, idest, cuius totus effectus formalis, quem habet in subiecto, est efficere ut respiciat aliud: ex quo soluitur vulgaris obiectio: Relatio habet tantum esse ad, non habet esse in; atque ita non est accidens, quod necessariò dicit esse in. Respondeo enim, relationem habere reuerà esse in subiecto, cuius totum munus est referre subiectum ad aliud; hic enim, ut dixi, est sensus verborum definitionis.

Eius realitas.

Dico secundò, relationem categoricam esse verum ens reale, nec esse tantum per intellectum. Ratio est, quia licet nullus intellectus cogitet, paries albus est verè similis parieti albo; & pater est reuerà pater filij, quem genuit. Idem de omnibus formalitatibus iudicium est, quæ sunt entia verè realia, & præcedunt omnem operationem intel-

lectus, à qua non dependent, quamuis ante operationem intellectus non sint distinctæ ab entitatibus, quarum sunt formalitates.

Dices. Omne quod est ens reale, producitur per veram actionem realem: formalitates non producuntur, sed tantum resultant, posito v. g. termino extrinsecò: ergo relationes non sunt reales ante operationem intellectus.

Resp. distinguendo maiorem: omne quod est reale distinctum ab aliis realiter, fit per veram actionem, concedo; omne ens reale, quod non distinguitur ab aliis nisi connotatiuè, & secundum id quod connotat in obliquo, fit per actionem distinctam, nego. Formalitas qualibet, & relatio propriè non fit, sed resultat ex illa entitate, quam denominat.

Dico tertio. Relatio categorica sola ratione distinguitur à fundamento, non autem villo modo realiter.

Ratio est, quia posita in duobus parietibus albedine, & præscindendo à quolibet alio, reuerà illi duo parietes sunt similes; illa enim sunt similia, quorum una est qualitas: & duos parietes albos esse similes, est vnum parietem esse album, sicut alter est albus. Adde, quod relatio non habet causam productiuam distinctam à causa productiuâ fundamenti & termini, neque fit per actionem distinctam: ergo non habet entitatem distinctam.

Dices. Relatio separatur realiter à fundamento, quia paries manens albus, definit esse similis alteri parieti, qui destruitur: ergo relatio distinguitur realiter à fundamento. Imò si relatio non est nisi entitas fundamenti, posita entitate fundamenti, tota ponitur relatio; posita enim forma in subiecto, ponitur tota denominatio, & totus effectus formalis, qui non est aliud, quam forma in subiecto; & sic pater est, & denominari potest pater puer vnus anni: nam quotiescunque totum habet homo, quod est formaliter & intrinsecè necessarium ad aliquam denominationem, ibi est tota denominatio; puer autem habet totum, quod est formaliter & intrinsecè necessarium ad relationem paternitatis: ergo denominari potest pater. Et paries denominari potest similis parieti, qui destructus est; habet enim totam entitatem intrinsecam necessariam ad similitudinem. Denique quoties accedit alicui subiecto noua denominatio, accedit etiam illi necessariò noua forma; sed quando paries denominatur de nouo similis, accedit ei noua denominatio: ergo accedit etiam ei noua forma. Hoc argumentum fusiè proposui, & solui loco sapiùs citato Metaphysicæ, nunc breuiter.

Resp. illa omnia solui vnica distinctione: relatio separatur realiter à suo fundamento, secundum id quod intrinsecè ac in recto dicit relatio, negatur; secundum id quod relatio in obliquo & extrinsecè connotat, concedo: relatio enim est entitas fundamenti non solitariè sumpta, sed prout connotans terminum in obliquo. Rectum videlicet relationis, siue id quod dici potest relatio, est solum fundamentum; terminus autem est obliquum. Paries manens albus definit esse similis alteri parieti, qui destruitur, secundum id quod similitudo dicit in obliquo, non secundum id quod similitudo dicit in recto. Non sequitur ergo quod relatio distinguatur à fundamento, quia illa non distinguuntur realiter, quæ separantur secundum id quod dicunt solum in obliquo.

Similiter posita forma in subiecto, tam secundum id quod illa dicit in recto, tam secundum ea quæ connotat in obliquo, ponitur tota denominatio,

Obiectio.

Indistinctio à fundamento.

Prima confirmatio.

Secunda confirmatio.

Rerum & obliquum relationis.

tio, & totus effectus formalis: sed neutrum ponitur quando forma ponitur in subiecto secundum eam tantum, quæ dicit in recto; debet enim adesse cum rectum, tum obliquum. Puer igitur vnius anni denominari non potest pater, etiam si habeat totum id quod paternitas dicit in recto; & pater dici non potest similis patri non existenti, ob eandem causam.

Denique verum est, quod quoties accedit alicui subiecto noua denominatio, debet illi etiam accedere noua forma, vel secundum id quod dicit in recto, vel secundum id quod dicit in obliquo; ideo quando pater prius albus denominatur de nouo similis patri recens dealbato, accedit ei similitudo secundum id quod illa dicit in obliquo.

Multa hæc supersunt de fundamento relationis, de termino illius, de ratione fundandi, de relationibus transcendentalibus, de relatione secundum dici, & relatione rationis; sed illa facile peti possunt ex Metaphysica, ubi etiam non omisse sunt sex ultimæ categoriæ.

SECTIO III.

De Postprædicamentis.

Sic vocantur à Philosopho quinque prædicamentorum veluti proprietates & consecraria, inter quæ primum locum tenent Opposita, quibus alia quatuor idem subnequit Philosophus, Prius, Simul, Motus, & Habere.

S. I.

Oppositorum definitio, & varia species.

Definitio oppositorum.

Dico primò. Illa dicuntur opposita, quæ incompatibilia sunt in eodem subiecto, eo quod peculiariter ratione inter se pugnant. Oppositio autem est peculiaris repugnantia duorum, quæ incompatibilia sunt in eodem subiecto.

Ratio est, quia duo requiruntur, ut aliqua duo sint inter se opposita, & non tantum disparata. Primò incompatibilitas eorum in eodem subiecto; quæ tamen si sola fuerit, disparata illa erunt, non opposita; homo enim & lapis in eodem esse nequeunt, & tamen opposita non sunt, quia non magis pugnant inter se, quam lapis & cælum. Secundò igitur requiritur ut opposita peculiari ratione inter se pugnent, ita ut cum nulla re similem repugnantiam habeant; sic enim calor v. g. & frigus opposita sunt, non solum quia expellunt se ab eodem subiecto, sed ita etiam inter se pugnant, ut cum alio nullo habeant similem repugnantiam.

Ex quo colliges, oppositionem non superaddere aliud subiecto, nisi relationem vel realem, si extrema sint positiva; vel rationis, si alterum extremum fuerit negatio; ens enim referri non potest realiter ad non ens.

Varia species.

Dico secundò. Genera oppositorum nec plura sunt, nec pauciora, quam quatuor, Relatiua, Contraria, Priuatiua, Contradictoria.

Ratio est, quia quæcunque pugnant inter se, vel sunt ambo positiva, vel vnum positivum, alterum negatiuum; vel ambo sunt negativa. De ultimis istis non agitur, quia oppositio sumitur in ordine ad categorias. Si ambo positiva sunt, vel vtrumque absolutum est, & sic sunt contraria; vel vtrumque respectiuum, & oppositio est relatiua, ut pater & filius. Si alterum extremum sit negatiuum, vel illa negatio dicit aptitudinem in subiecto, & erit oppositio

R. P. de Rhodæ curs. Philosoph.

A sitio priuatiua, vel non dicit illam aptitudinem, & est oppositio contradictoria.

Dices. Oppositio in genere relatio est; ergo relatio non est species oppositionis; membrum enim diuidens non est totum diuisum.

Resp. negando consequentiam, quia licet oppositio relatio sit, non est tamen oppositio relatiua, quia oppositio relatiua illa est, cuius membra ex specialiratione sunt ad aliud, non tantum ex generaliratione. Hoc autem non habet omnis oppositio, v. g. filius dicitur esse patris filius; frigus autem non dicitur caloris frigus.

Dico tertio, priuatiue opposita illa esse, quorum vnum extremum est forma positiva, alterum est eius negatio in subiecto apto ad illam formam; v. g. visus & cæcitas priuatiue opponuntur, quia visus forma est positiva, cæcitas eius carentia in homine apto ad habendum visum.

Dico quarto, contradictoria illa dici, quorum vnum extremum est positivum, alterum eius est negatio secundum idem, inter quæ nihil in re potest esse medium; v. g. album & non album, ens & non ens; quia non ens priuatiue non est, sed est pura negatio entis, nullam connotans in subiecto aptitudinem ad ens. Dixi vtrumque esse debere secundum idem; si enim sint in ordine ad diuersa, non est vlla contradictio, nam v. g. Petrus potest esse sapiens secundum suum iudicium, non secundum iudicium aliorum. Contradictio verò erit, si dicatur sapiens, & non sapiens secundum suum iudicium. Dixi secundò, quod inter contradictoria nihil est medium in ipsa re; hoc enim primum est omnium, & certissimum principium, de quo dicitur in Metaphysica De quolibet verum est dicere est, vel, non est. Quod tamen cum addito illo, in ipsa re, debet necessariò intelligi. Potest enim aliquid considerari, vel secundum rem ipsam, scilicet prout est à parte rei; vel secundum præcisionem intellectus. Si secundum rem intelligatur, certum est, de quolibet posse aliquid affirmari, aut negari; quodlibet enim à parte rei vel est album, vel non est album; & sic inter contradicentia non est à parte rei vllum medium. Si autem consideretur secundum præcisionem intellectus certum est esse medium inter extrema contradictoria, id est, non posse de quolibet secundum abstractionem mentis considerato affirmari est, aut non est; quia scilicet abstractio non separat realiter vnum ab alio, sed vnum duntaxat considerat, & non considerat aliud. Quid igitur obstat, quin considerare possim aliquid secundum se, non considerato eo quod illi conuenit? v. g. ens à parte rei, vel est creatum, vel increatum; sed secundum se, siue in statu abstractionis consideratum, nec est creatum, nec increatum; si enim esset creatum secundum se, vbicumque inueniretur ens, illud esset creatum. Similiter animal secundum se nec est rationale, nec irrationale, licet à parte rei sit vel rationale, vel irrationale. Itaque dari posse medium inter contradictoria considerata, non est aliud nisi, quod aliquid considerari potest secundum se, præscindendo ab eo quod aliquid illi conueniat, aut non conueniat.

Dico quinto. Contraria illa sunt, quæ sub eodem genere plurimum distant, & ab eodem subiecto se expellant. Ita Philosophus 10. Metaph. c. 16. Debent ergo contraria esse sub eodem genere, alioqui non poterunt esse successiue in eodem subiecto; debent sub eodem genere plurimum distare, alioqui non se mutuo expellent; debent per veram actionem ab eodem subiecto se mutuo expellere. Vide Suarezem disp. 45.

De relatiue oppositis non habeo quod addam, quæ dixi sectione superiori de relatione.

D 3 §. II.

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Contraria

Contradictoria

Reliqua Postpredicamenta.

Prioritatis
quatuor
modi.

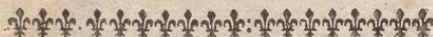
EA sunt, ut dixi, quatuor, Prius, Simul, Mo-
tus, & Habere.

Prius aliquid dicitur quatuor modis. Primò tempore, quando vnum existit aliquo tempore, in quo non existit aliud; Adam v. g. tempore prior est, quam Abel. Secundò naturā, illud scilicet à quo aliud dependet; sic enim omnis causa est prior suo effectui. Tertiò dignitate, ut dominus prior est seruo. Quartò origine, quando vnum est principium alterius, sed sine illius alterius dependentia, sicut in diuinis Pater prior est origine quam Filius; procedit enim à Patre ut à principio, sed ab eo non est dependens.

Tres modi
simultatis.

Simul tribus modis dicitur. Primò tempore, ut Socrates & Plato. Secundò per existentie consequentiam, ut relata. Tertiò quæ æqualiter idem genus participant, ut equus & leo.

De motu in Physica prolixè dicam. *Habere* quid sit, nemo nescit.

DISPUTATIO III.

De secunda operatione, qua dicitur Enunciatio. Ad duos Aristotelis libros de Interpretatione.

Iudicium

Ic est alter mentis humanæ fœtus, priori, de quo hætenus dixi, longè præstantior & nobilior, sicut varia significant eius nomina; dicitur enim *Iudicium*, quatenus adhuc in mente later, quia, per illud arbitra rerum omnium velut in tribunali sedens hominis ratio, iudicat de præsentibus, præterita reuocat, occupat futura; quæ mala sunt, damnat; approbat quæ recta sunt; amplectitur veritatem, refugit falsitatem. Dicitur *Enunciatio*, propterea extra per instrumenta vocalia prodians, arcana pandit, veltit verbum mentis, & rei sine corpore ipsa corpus & figura est, nuncia mentis, interpret cogitationum, societatis humanæ nexus, animæ famula, rationis filia,educta in lucem obsterice lingua, ore cunabulo, aëre vehiculo; integra manens, & in singulis audientium auribus dispersa; collecta, & diuisa; simul nascent, & simul moriens; thesaurus in nihilo; ipsa laus, ipsa vituperium; ipsa verum, ipsa mendacium; ipsa error, ipsa scientia, in d scientiam omnium parens, de qua quidquid dixeris, per ipsam semper, & cum ipsa dixeris. Ad eam ergo accuratè declarandam progrediens, duo inuenio, quæ de illa dicam. Primum est natura eius, & variæ conditiones, ac diuisiones: secundum primaria eius proprietates, veritas & falsitas: tertium autem quod addi poterat de reliquis eius proprietatibus, æquipollentia, conuersione, oppositione, pertinet ad summulas.

Enunciatio

QVÆSTIO I.

Natura, conditiones, variæ diuisiones Enunciationis.

TRia hæc præmitti necessariò debuerunt ad declarationem integram essentia istius operationis, quæ quatenus in mente later, vocatur, ut dixi, *Iudicium*, sed compositum aut diuisum, vel melius compositio & diuisio, idest affirmatio, & negatio, assensus & dissensus: quatenus autem in ore nascitur, in aëre vehitur, in aure moritur, dicitur *Enunciatio*, propositio, prædicatio. Ut, inquam, naturam illius declarem, primò explico, quid illa sit, & qualis: secundò, quænam sint propriæ conditiones & regulæ illius in genere: tertiò quoruplex illa sit, & quænam sint regulæ singularum.

SECTIO I.

Quid sit Enunciatio.

Indifferenter hîc loquor de enunciatione mentali, vocali, & scripta; quæ duæ vltima non sunt iudicia, nisi dependent ab enunciatione intus in mente formata. Et quidditatem illius confidero, primò metaphysicè, declarando genus eius & differentiam; deinde physicè, dicendo illius materiam & formam.

S. I.

Enunciationis definitio, & comparatio eius cum prima operatione.

Dico primò. Rectè definitur enunciatio, *Actus iudicatus dependenter à prima apprehensione, sine dependentia à præmissis: vel, Est oratio, quæ aliquid affirmat, aut negat.*

Ratio est, quia iudicium intellectus, propterea prima apprehensione distinguitur, est actus, quo intellectus determinatè cognoscit rem esse, vel non esse, affirmando, vel negando; quod potest fieri tripliciter, atque aded aliud est iudicium simplex, aliud compositum, aliud illatum. Iudicium simplex est *Actus, quo intellectus cognoscit rem esse, vel non esse independenter à prima apprehensione*; cuiusmodi iudicium habet Deus, in quo vnicus actus est simplicissimus, apprehendens, iudicans, totumque simul cognoscens. Iudicium compositum est iudicium dependens à prima apprehensione prauia, & concomitante, idest, quoties per actum vnum apprehenditur aliquid, per alium autem iudicatur. Iudicium illatum est iudicium dependens à præmissis; ut, *Homo est risibilis: ergo est rationalis*. Intellectus videlicet noster (ut notat optimè S. Thomas 1. part. quæst. 85. art. 5.) propter summam imperfectionem, cum totam non possit adæquare cognoscibilitatem obiecti, & illud totum cognoscere vnico actu simplici, distinctis indiget actibus; vno, quo rem ipsam concipiat apprehendendo; alio, quo cognoscat determinatè affirmando, aut negando; sic enim in intellectu nunquam est iudicium, quod dum elicitur, non præsupponat, saltem prius naturā, primam apprehensionem, quæ durat etiam necessariò quandiu iudicium